

Yttrande gällande SOU 2016:80 ”En gränsöverskridande mediepolitik”

Om avsändaren

Gota Media AB är en av landets större utgivare av lokal dagspress utanför storstäderna. Koncernen utger i Kalmar, Kronobergs, Blekinge, Västra Götalands (i Sjuhärad) samt Skåne län 13 prenumererade dagstidningar under 18 olika tidningstitlar, samt sju egna gratis-tidningar på papper eller webb. I delägda intressebolag utges ytterligare fyra betalda lokala dagstidningar samt sju gratistidningar, samtliga i Västra Götalands län. Företaget ägs av de två stiftelserna Stiftelsen Barometern (i Kalmar) samt Tore G Wärenstams stiftelse (i Borås).

Koncernens helägda betalda dagstidningar sprids i och bevakar 38 kommuner och har en sammanlagd räckvidd om närmare 1,2 miljoner läsare. Den geografiskt största delen av vårt samlade spridningsområde består av glesbygd, mindre tätorter eller små städer av typ Ulricehamn, Nybro och Trelleborg. Särskilt på Öland, i inre delar av Kalmar, Blekinge och Kronobergs län, norra Skåne och södra Sjuhäradabygden sprids våra tidningar i renodlad skogs- och jordbruksbygd. I hela spridningsområdet möter Gota Media konkurrens gällande lokal nyhetsbevakning enbart marginellt från övrig dagspress, och något mindre marginellt från public service-bolagen. Journalistisk nyhetsbevakning från övriga aktörer av områdets kommuner förekommer i praktiken inte. Däremot är konkurrensen om annonsintäkter från området mycket intensiv med både lokala, nationella och internationella aktörer. Facebook och Google torde nu hämta i det närmaste lika stor reklamintäkt från vårt spridningsområde som vad Gota Media gör.

Våra tidningar utges idag dygnet runt veckan runt, på webb och till mobilen med innehåll i form av statisk text och bild, som e-tidning, med strömmande ljud samt strömmande rörlig bild. Pappersversionen av den dagliga tidningen (tidningarna utkommer på papper 1, 3, 6 respektive 7 dagar per vecka) bärs ut av distributör. Samlade betalda upplagan för koncernens dagstidningar var i november 2016 ca 229.000 exemplar, innebärande en blygsam minskning om -0,9% från samma period föregående år.

Verksamhetsåret 2015 redovisade Gota Media AB en nettoomsättning om 1.074 mkr, varav ca 39 mkr utgjordes av statligt direkt stöd till dagspressen i form av driftsstöd till fem av dagstidningarna (31,9 mkr), distributionsstöd till samtliga prenumererade dagstidningar i koncernen (5,9 mkr), samt taltidningsstöd (0,9 mkr). Det statliga stödet utgjorde därmed ca 3,6 % av koncernens nettoomsättning. Rörelseresultat 2015 för hela koncernen var -12 mkr och resultat före skatt +15 mkr.

Om utredningens förslag

Medieutredningens slutbetänkande innefattar två delar: ett konkret förslag till nytt sk mediestöd som senast från och med 2020 ska ersätta nuvarande system för presstöd, samt en bukett mera visionära förslag till mediepolitiska åtgärder på medellång eller längre sikt. Gota Media AB yttrar sig här enbart om förslaget till nytt mediestöd.

Vi välkomnar medieutredningens ansträngning att grundligt beskriva inte endast dagsläget på den inhemska mediemarknaden, utan även de faktorer och mekanismer som orsakar och formar det omvandlingstryck som mediebranschen är utsatt för. Som sådan lägesbeskrivning

är utredningens slutbetänkande (SOU 2016:80) samt tidigare delbetänkande (SOU 2015:94) oöverträffade källor till aktuell och klarläggande kunskap.

Utredningen understryker även förtjänstfullt mediepolitikens unika roll som demokrati-främjande och samhällsbärande verktyg, och argumenterar väl för behovet av ökad finansiering till detta ändamål även om argumentationen dessvärre inte tycks föras vidare till konkret förslag.

I det sammanhanget vill vi poängtera att rollen som den lokala demokratins nödvändiga hörnsten – i hela landet utanför storstäderna – idag i mediehänseende uteslutande uppfylls av den lokala dagspressen. I den funktionen har dagspressen inget reellt substitut, vare sig för närvarande eller inom överblickbar framtid. Den ekonomiska verklighet som nu allt tydligare utmejslas av omvandlingstryckets och globaliseringens påverkan på lokala mediers affärsmodell utesluter i praktiken – i områden som våra – att gratisutdelade lokala nyhetsmedier på papper likväl som på webben skulle kunna nå en långsiktig ekonomisk bärkraft, även inräknat delfinansiering av statligt mediestöd enligt utredningens förslag.

Vi välkomnar utredningens förslag till nytt mediestöd i den mån stödet blir plattformsoberoende och ger möjlighet för samtliga läsarbetalda allmänna nyhetsaktörer på en lokal marknad (inte endast s k andratidningar) att bli berättigade till stöd.

Presstödet i nuvarande form utgör endast 3-4 % av Gota Media AB:s omsättning. Men driftstödet till fem av koncernens tidningar utgör en långt mera väsentlig del av de inre ekonomiska sambanden i sina respektive regioner. Stödet har under årtionden bidragit till att väva samman regional och nationell dagspressekonomi till hållfasta samband, vars upplösning skulle innebära långt större påfrestningar för hela dagspressen än vad stödets faktiska storlek antyder.

Den ekonomiska situationen för den lokala dagspressen är p g av omvandlingstryck och globalisering så påfrestad att ett mediestöd i dess framtida form alltså behöver utgå till alla allmänna nyhetstidningar, oavsett hushållstäckning och position på läsarmarknaden. Så långt är även medieutredningens grundläggande resonemang hållbart.

Däremot förefaller oss utredningens förslag till mediestöd brista i genomförbar konkretion på en rad punkter. Vi anser således att:

- Ett mediestöd bör – liksom presstödet idag – begränsas till att gälla endast betalda nyhetsmedier. Läsaren måste kvittera sin medvetna efterfrågan av nyheterna i fråga för att staten av demokratiska skäl ska subventionera konsumtionen. När dessutom tyngdpunkten i mediernas framtida digitala affärsmodell nu snabbt väger över från reklamaffären mot läsaraffären ter det sig underligt om staten genom subventions-systemet skulle premiera en i övrigt helt reklamfinansierad intäktsmodell. Utredningens konkreta förslag om stöd till gratisdistribuerade medier tycks här direkt strida emot utredningens eget grundkrav på ”god användarförankring” för stödberättigade nyhetsmedier. Eftersom utredningen begränsar stödomfånget bör stödet inom den föreslagna ramen dessutom även fortsatt utgå endast till medier som direkt når betalande ”medieborgare”, dvs inte heller omfatta mediebranschens underleverantörer som nyhets- och bildbyråer. Ett omfångsmässigt begränsat stöd behöver även tillföras medel från andra möjliga källor, exempelvis från det under 2016 lanserade innovations- och utvecklingsstödet som inte i nämnvärd omfattning tycks främja vare sig publicistisk mångfald eller ekonomisk överlevnadsförmåga hos solitära medieaktörer.

- Ett mediestöd bör kunna utgå till utgivande företag som lämnar utdelning till sina ägare. Gota Media AB:s två ägarstiftelser lyfter vardera ca 3 mkr årligen i utdelning som används till lokala allmännyttiga ändamål, exempelvis forskningsanslag. Att koncernens tidningar i framtiden av detta skäl inte ens skulle kunna vara berättigade till det distributionsstöd som man idag åtnjuter ter sig direkt kontraproduktivt. Den av utredningen föreslagna begränsningen skulle i praktiken utesluta merparten av dagspressen från allt stödberättigande, vilket knappast torde vara statsmakternas mening; trots att en ovanligt stor andel av just svensk dagspress är stiftelseägd i motsats till privatägd.
- Ett mediestöd måste bygga på över tid förutsägbara kriterier, annars går det över huvud taget inte att bedriva hållbar utgivning från ett år till nästa. Utredningsförslaget innebär istället att nuvarande garanterade stödnivåer vid vissa uppfyllda mekaniska kriterier ersätts av ett synbart godtyckligt system, där stödets årliga storlek blir variabelt och helt kan komma att bero på det allmänna söktrycket just det året, dvs hur många övriga utgivare som söker, och hur stort stöd de söker. Nuvarande stödsystem är väl beprövat över lång tid och innehåller grundläggande hållfasta komponenter som med fördel skulle kunna användas även för ett nytt mediestöd.
- Ett mediestöd behöver dels ge möjlighet för alla allmänna nyhetsmedier att ta del av en alternativ finansiering till de reklamintäkter som idag i hög utsträckning flyktat utomlands, dels fullt ut tillgodose den press som idag är beroende av stödet för sin överlevnad. Utredningsförslaget innebär i praktiken att de sk andratidningar som hittills varit huvudmottagare av nuvarande driftsstöd mister en så stor del av sitt nuvarande stöd att tidningarnas existens omedelbart kommer att ifrågasättas om förslaget genomförs i nuvarande form. Det hittillsvarande stödmotivet publicistisk mångfald försvarar väl sitt berättigande även framdeles. Av detta och flera andra skäl är det därför utomordentligt viktigt att mediestödet tillförs markant större resurser än idag. Utredningen föreslår endast en begränsad höjning av anslagsramen. Vi menar att ett nytt mediestöd bör höjas till ungefär tre gånger nuvarande anslag. Att endast omfördela enligt utredningens förslag riskerar snabb utslagning av en väsentlig del av lokal dagspress redan under en övergångsfas till ett nytt generellt system.
- Ett mediestöd i någon form som ersättning till nuvarande stödsystem kan knappast genomföras fr o m 1 januari 2018 som utredningen föreslår. Sådan skyndsamhet förefaller helt enkelt vara processtekniskt omöjlig, och föranleds inte heller av branschutvecklingen givet den ofullständiga form som utredningsförslaget här har fått.
- Ett mediestöd som motiveras enbart av demokratiska och samhällsfrämjande skäl bör inte begränsas av de gränsdragningar som utredningen framför i §§ 9 respektive 26 i förslaget till mediestödsförordning. De flesta svenska dagspresskoncerner utanför storstäderna har sin verksamhet i huvudsak koncentrerad till just tidningsutgivning, dvs möjligheter att kompensera dagspressförluster med vinster från övrig verksamhet är begränsade. All dagspress är därmed utsatt för likartade ekonomiska villkor. Att införa nya och omfattande administrativa krav på ”oberoende företagsekonomiska bedömningar och marknadsanalys” samt ”en plan för hur stödbehovet kan minska och på sikt upphöra” tycks endast vara baserat på en alltför snäv tolkning av vad EU-kommissionen kan tänkas kräva för sitt godkännande av det nya stödsystemet. Dessa krav strider emot hur utredningen i övrigt har motiverat stödbehovet, och förefaller utgöra typexempel på onödig byråkrati. Dagstidningsutgivning kan i EU-sammanhang utomordentligt väl motiveras med vad man i unionen betecknar som

”kulturella undantag” från den industristödslogik som här med viss begränsad syn tycks ha färgat utredningsförslaget. Att EU-kommissionen har tidsbegränsat det nuvarande svenska systemet för stöd till dagspressen har intet att göra med att nuvarande kriterier för att söka och bli berättigad till stöd skulle vara otillräckligt byråkratiska, administrativt krävande och detaljerade. Därmed finns inte heller någon anledning att ytterligare skärpa eller försvåra sådana förutsättningar gällande ett nytt system som ska ersätta det nuvarande.

Att – som utredaren gjort i offentliga sammanhang – hänvisa till att EU-kommissionen slagit fast att det nuvarande svenska systemet för presstöd oåterkalleligen måste upphöra i och med 2019 är inte vår bild av situationen. Kommissionen reagerar i detta ärende endast på stimuli från svenska statsmakten. Stödsystemet aktualiserades av dåvarande svenska regeringen för kommissionen år 2008 efter klagomål från Bonnier AB. Kommissionen godkände systemet för perioden 2011-2016, och har därefter på svensk begäran beviljat förlängning av gällande villkor i ytterligare tre år. Inget tyder på att en förnyad begäran om förlängning, eller en begäran om godkännande av ett nytt system som i allt väsentligt bygger på det befintliga, skulle bemötas negativt av EU-kommissionen.

Gota Media AB inlämnade till medieutredningen den 21 december 2015 ett eget förslag till hur ett nytt system för mediestöd skulle kunna vara utformat, hur det borde motiveras, hur mycket det skulle komma att kosta staten, samt hur det kan finansieras. Förslaget bifogas denna skrivelse, departementet för kännedom (exklusive ett kalkylunderlag som finns som arbetsmaterial hos medieutredningen).

Slutligen vill vi framföra att det kan finnas ytterligare skäl att överväga sambandet mellan vad utredningen föreslår i förslaget till mediestödsförordning 3 §, punkt 1, och förslaget om ny beslutande sk mediestödsnämnd. Dels bör kriterier gällande mediestöd av principiella skäl inte innehålla inslag av värderingsmässig skönhetsbedömning – avvägningen mot pressfrihet bör överväga till pressfrihetens fördel. Dels kan det tyckas vara en motsägelse om riksdagen för första gången någonsin för dagspressen skulle införa ett helt nytt stödberättigande kriterium på tydlig värderingsgrund om ”alla människors lika värde och den enskilda människans frihet och värdighet”, men samtidigt helt avhända sig ansvaret för tillsättning av – och representation i – det särskilda beslutsorganet för stödet ifråga. Riksdagens ansvar för det demokratiska systemet kan inte abdikerats, oavsett riksdagens sammansättning från tid till annan. Om stödet till dagspressen nu helt – och med rätta – ska motiveras uteslutande av demokratiframjande skäl så bör riksdagens ansvar för genomförandet även fortsatt vara tydligt. Risken för godtycke lär förbli konstant oavsett hur ledamöterna i beslutsorganet i fråga rekryteras och tillsätts.

Kalmar den 19 december 2016

För Gota Media AB

Bennie Ohlsson, styrelseordförande

Boine Gepertz, koncernchef